

Kitüntetéses doktoravatások az Erzsébet Tudományegyetemen (1914-1950) - 2. Sub auspiciis Gubernatoris promotio: az avatás

h, 2014/09/15 - 12:33 -- POPIAAB.PTE@pte.hu

Az Erzsébet Tudományegyetemen (ETE) 1914 és 1950 között összesen tizennyolc hallgatót avattak kitüntetéses (*sub auspiciis Gubernatoris* vagy *sub laurea Almae Matris*) doktorrá. A rendkívül ünnepélyes külsőségek között zajló ceremónia mind a hallgató, mind pedig az egyetem számára igen fontos megtiszteltetés volt, nemcsak az avatandó tanulmányi kiválóságát, hanem az intézmény oktatóinak munkáját is demonstrálta. Négyrészes sorozatunkban a kitüntetéses avatás feltételeit, az ünnepély programját és az Erzsébet Tudományegyetemen jelöltjeit mutatjuk be. A sorozat első része [itt](#) [1] olvasható.

Hajdu Anna Helga sub auspiciis gubernatoris avatásának résztvevői (a doktorjelölt nélkül!) a Szent Mór Kollégium bejáratánál, 1931. november (Zsabokorszky Jenő fotója, [PTE Pécsi Egyetem történeti Gyűjtemény képgyűjteménye](#) [2])

II.

4. A kitüntetéses avatás szertartásrendje

Az avatásra elvileg a kormányzó, valójában képviselője, leggyakrabban a vallás- és közoktatásügyi miniszter vagy egy államtitkár jelenlétében került sor. Igen fontos egyetemi eseménynek számított, mely a jelölt kiválósága mellett egyetem oktatóinak utánpótlás-nevelő munkáját is minősítette: „Az egyetemek történetében mindig piros betűs esemény volt a király, illetve a kormányzó gyűrűjével való avatás. – tudósított Hajdu Anna Helga avatásáról a *Dunántúl* 1931-ben. – *Kitüntető elismerése volt az mindig annak, hogy a tanári kar hivatása magaslatán áll és olyan fiatal tudósokat küld az élet küzdőterére, akik további munkájukkal hírt és dicsőséget szereznek annak a magyarságnak, amelynek szellemi kultúrfölényét csodálattal ismeri el az egész világ.*” [1] A kitüntetéses avatás egyszerre volt a jelölt és az egyetem ünnepe, melyre a minisztérium és a társegyetemek képviselőit, valamint a régió számos gazdasági, kulturális, politikai és egyházi prominensét is meghívták (a harmincas évek elején egy-egy avatásra kb. 400 meghívót küldtek szét).

Dunántúl, 1931. november 14.

Az avatás szigorú ceremoniális rendben zajlott, de az ünneplés már a kormányzói képviselő megérkezésével elkezdődött: 1931 novemberében a Hajdu Anna Helga avatására érkező Szily Kálmán vallás- és közoktatásügyi államtitkárt az egyetemi tanács tagjai, oktatók, Nendtvich Andor polgármester, Fischer Béla alispán, Török Lajos rendőrfőtanácsos, az egyetemi ifjúság és rendőri díszőrség várta a pécsi vasútállomáson. [2] A hivatalos ünnepség Pécssett, az egyetem Rákóczi úti épületének dísztermében általában „telházszal” zajlott: „(...) az *artistikus díszteremben már nincs hely a későnjövők számára. A karzat is zsúfolásig megtelt, és a folyosón is rengeteg ember. Lépten nyomon vasutas egyenruha tűnik fel. Vasutas fiút avatnak és a vasutastársadalom a maga*

ünnepének tekinti ezt a napot.” – számolt be a *Dunántúl* 1932-ben Losonczy István László avatásáról.[\[3\]](#)

Az ünnepség kezdetén először az egyetemi tanács tagjai vonultak be: a talárba öltözött s az egyetem díszjelvényeit viselő rektor előtt díszöltözötű rektori pedellus hozta a rektori jogart, őt követte az egyetem tanácsjegyzője. A rektor után a prorektor, majd szintén talárba öltözve a kari dékánok, illetve prodékánok érkeztek. A jelölt „frakköltözötben, vagy magyar díszben, fehér nyakkendősen és kesztyűsen” várta a tanácsstagok bevonulását: „Benn a teremben a dobogó előtt kis asztal és mellette a nap hőse, Losonczy István László. Izmos, arányos termetén pompásan feszül a frakk, markáns arcát sápadtra festi az izgalom és boltozatos homlokát idegesen simítja végig fehérkesztyűs kezével. Néha bátorító tekintetet küld az első sorban ülő édesapja felé, akit a vasutas kollégák árasztanak el gratulációkkal.”[\[4\]](#)

Dunántúl, 1932. december 23.

A rektor a bevonulást követően megnyitotta az ünnepi ülést, s felkérte a jelölt karának dékánját, hogy ismertesse az avatás előzményeit (azaz a hallgató életrajzát, illetve a felterjesztés adminisztrációs fázisait), végül pedig a kormányzói elhatározásról szóló leiratot. A rektor ekkor felkérte a prorektorból és a kari dékánból álló küldöttséget, hogy értesítse az ünnepi ülés megnyitásáról a kormányzó képviselőjét, aki csak ezt követően érkezett a díszterembe. A rektor ekkor felszólította a jelöltet, hogy felavató értekezését (illetve annak részletét) olvassa fel legfeljebb 20 percen úgy, hogy a kivonat „aesthetikai és stiláris szempontból is élvezhető” legyen.[\[5\]](#)

Ezt követte a rendes felavató eljárás: a hallgató előterjesztette felavatás iránti kérelmét, melyet a rektor elfogadott és felszólította a jelöltet fogadalomtételre. A fogadalom elhangzása után a kari dékán a jelöltet doktorrá avatta, akit az egyetemi tanács tagjai „doktorrá fogadom” szavakkal és kéznyújtással fogadták „doktortársukká”. Az újonnan avatott doktor köszönetnyilvánítása után a rektor átnyújtotta számára a doktori oklevelet és felszólította, hogy járuljon a kormányzó képviselője elé, aki köszöntő beszéd keretében átadta a doktori gyűrűt. A kitüntetéses doktorok a húszas években az ország anyagi helyzetére tekintettel nem arany, hanem vas pecsétgyűrűt kaptak ajándékba, melynek külső oldalán a magyar címer, belső oldalán az avatott neve és az avatás dátuma állt.[\[6\]](#)

Ifj. Petróczy Zoltán orvostudományi doktori oklevelének mintája (PTE EL VIII. 101. b. 65. d. 557-1936/37.)

A kormányzó képviselőjének díszbeszéde egyszerre méltatta a felavatott doktort és az intézményt, gyakran párhuzamot vonva a középkori pécsi egyetem hagyományai és modern egyetem tevékenysége között: „A pécsi egyetem egész eddigi működése alatt annak a gondolatnak felcsillanását is érezni vélem, hogy a pécsi egyetem a legújabb, egyben a legrégebb egyetem is. – köszöntötte Petri Pál államtitkár az ETE első *sub auspiciis Gubernatoris* doktorát, Lajos Ivánt 1929-ben. – Legújabb azért, mert pozsonyi működését is tekintve alig több, mint 10 éves fennállásra tekinthet vissza, de a legrégebb egyetem is, mert Pécssett Nagy Lajos 1367-ben alapított egyetemet. Ennek az egyetemnek tradíció kell, hogy visszamenjenek erre az időre, erre a korra. Az, hogy az egyetem a legújabb, arra kötelezi az egyetem professzori karát, hogy az új modern tudomány és kutatás minden eszközével felszerelve a legmodernebb methodusok szerint igyekezzék bűvarkodásra, újabb és újabb tudományos dolgoknak napfényre hozására. Viszont az, hogy

egyszersmind a legrégebbi egyetem, arra kötelezi, hogy azokat az ősi tradíciókat őrizze, ápolja és fejlessze, hogy mindig azon ősi magyar gondolat jegyében működjenek, amelyek jegyében annakidején Nagy Lajos királyunk megalapította, tehát ősi magyar lélekkel, a modern kutatás szellemével kell dolgoznia az egyetem tanári karának. Ez a jelszó azonban nemcsak a tanári karra áll, hanem az egyetemi ifjúságra is. Magyar lélekkel és tudományos szellemben, áll az Önre is fiatal Barátom! Ez a mai ünnep ünnepe a tanári karra is, (...) de elsősorban a maga ünnepe fiatal Barátom, mert ennél szebb kitüntetés Ön számára az élet nem hozhat soha. Lehetnek eredményei sokszor a játéki véletlen vagy a sors kegye folytán, de a mai kitüntetés olyan, amelyet tisztán az Ön tehetségének és szorgalmának köszönhet.”^[7]

A frissen felavatott doktor megköszönte a gyűrűt, s felkérte a képviselőt, hogy köszönetét tolmácsolja a kormányzónak is. A rektor ezt követően megköszönte a kormányzói képviselő közreműködését és további jókívánásokkal bezárta az ülést: „Hogy Önök ép testtel-lélekkel, eleven gátlás nélküli, terheltségmentes szellemmel szegődhettek a tudomány szolgálatába, hogy egészséges törzsnek életképes hajtásai lettek - az szülőik érdeme! - köszöntötte Dambrowszky Imre rektor Tenk Béla, Lotz János és Petróczy Zoltán *sub auspiciis Gubernatoris* doktorokat 1937-ben. - Hogy tudományszakjukat megszerethették; annak a mélyére annyira behatolhattak, hogy e téren való további működésük már nem annyira munka, mint inkább élvezet számba ment, - az oktató, útbaigazító, nehezebb problémákban világosságot gyűjtő, bölcs tanáraiknak érdeme! Hogy tanulmányaik zavartalan folytatásában nem akadályozták Önöket tudommal sokszor jelentkező anyagi nehézségek és szükségletek, mert mindig akadtak egyesek és intézmények, akik ezeket az akadályokat útjukból elhárították - ez a társadalom és az egyetem jóléti intézményeinek érdeme! Végül, hogy a kormányzói kegy sok, szintén nagyon kiváló egyetemi hallgató közül, de akiknél a feltételek egyike-másika hiányzott, Önökre esett - az a Kormányzó Úr Ő Főméltóságának az érdeme.”^[8]

A képviselő, a rektor és az egyetemi tanács kivonulásával az avatás véget ért, ám az ünnepi események sora nem: a prominens meghívottak egy része és a frissen avatott doktor díszében vettek részt. 1937-ben a Nádor Szálloda a hármasként avatásra a következő menüajánlatot készítette:

(PTE EL VIII. 101. b. 65. d. 557-1936/37.)

*

Ahogy láthattuk, a kitüntetéses avatás igen megtisztelő és meglehetősen előkelő eseménynek számított, ennek ellenére az Erzsébet Tudományegyetem első *sub auspiciis Gubernatoris* doktora, Lajos Iván állítólag csak hosszas unszolásra volt hajlandó „alávetni magát” a ceremóniának. A pécsi kitüntetéses doktoravatások történetéről szóló sorozatunk harmadik részében Lajos Iván avatásának körülményeivel foglalkozunk.

A levéltári forrásokról készült képeket Ruprech Judit készítette. Zsabokorszky Jenő fotóját a [PTE Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény](#) [3] bocsátotta rendelkezésünkre, köszönjük.

Polyák Petra

[1] A kormányzó képviselőjének, Szily Kálmán dr. kultuszállamtitkárnak jelenlétében avatják *sub auspiciis gubernatoris* doktorné Hajdu Anna bölcsészettudományi doktorjelöltet. *Dunántúl*, 1931. november 14. 1.

[2] Uo.

[3] Kormányzógyűrés doktoravatás a pécsi egyetemen. *Dunántúl*, 1932. december 23. 2.

[4] Uo.

[5] PTE EL VIII. 101. b. 47. d. 730-1932/33. A sub auspiciis Gubernatoris avatás szertartási szabályzata.

[6] Hamza Gábor - Hoffman István: Promotio sub auspiciis Praesidentis Rei publicae, különös tekintettel a magyar és osztrák jogászokra. Történelmi és aktuális áttekintés. *Magyar Tudomány* 2014. július (10. évf.) 849-853. Elérhető az interneten: [link](#) [4] [2014.08.21.]. Kántor Sándorné: A debreceni kitüntetéses doktoravatások története (1912-2012). *Gerundium* 2013. (4. évf.) 1-2. szám 113. Elérhető az interneten: [link](#) [5] [2014.08.21.]

[7] PTE EL VIII. 101. b. 29. d. 1372-1928/29. Lajos Ivánnak sub auspiciis Gubernatoris államtudományi doktorrá avatása tb előterjesztés.

[8] PTE EL VIII. 101. b. 65. d. 557-1936/37. Ifj. Petrőczy István oh-nak, Tenk Béla és Lotz János bh-nak sub auspiciis Gubernatoris doktoravatása tb. leirat.

Forrás webcím:<https://leveltar.pte.hu/content/kitunteteses-doktoravatasok2>

Hivatkozások

[1] <http://leveltar.pte.hu/content/kitunteteses-doktoravatasok> [2] <http://corvina.tudaskozpont-pecs.hu/WebPac.kep/CorvinaWeb?action=onelong&recnum=795465&pos=1> [3] <https://www.facebook.com/Pecs.Egyetemtortenet?fref=ts> [4] <http://www.matud.iif.hu/2014/07/10.htm> [5] http://gerundium.lib.unideb.hu/index.php?oldal=cikkadatok&folyoirat_szam=4&cikk_id=537